

Hur bygger vi fuktsäkert för framtiden?

Anders Kumlin
anders@kumlin.biz

Goda exempel på fuktsäkert byggande

Framgångsfaktorer

- FuktCentrums info dag 2014-11-21
Anders Kumlin, M.Sc., AK-konsult Indoor Air AB,
Stockholm, Sweden

We solve moisture- and environmental problems in buildings

A part of POLYGON Group

Vattenpasset 15

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Bakgrund

- Mindre positiva erfarenheter vad avser fukt från ett tidigare projekt.....

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Practical moisture problems

- Nordic Symposium on Building Physics
2014, Key Note Lecture
Anders Kumlin, M.Sc., AK-konsult Indoor Air AB, Stockholm,
Sweden

We solve moisture- and environmental problems in buildings

En del av POLYGON Group

Moisture in the building process

Moisture and environmental questions have to be taken into consideration during the entire building process. From planning, design, construction, and management to demolition.

Moisture status
In Swedish buildings

Planning

Design

Construction

Management

Demolition

We solve moisture- and environmental problems in t

Moisture status in Swedish Buildings, BETSI, 2009

(Building's Energy, Technical Status and Indoor Environment)

Type of building	Category of year	Number (1000 th)	Share (%)
Single family houses	-60	381 ± 134	45 ± 16
	61-75	213 ± 72	43 ± 14
	76-85	84 ± 34	27 ± 11
	86-95	33 ± 15	21 ± 10
	96-05	7 ± 4	10 ± 5
All single family houses		718 ± 157	38 ± 8
Apartment buildings	-60	13 ± 7	17 ± 9
	61-75	5 ± 3	15 ± 9
	76-85	2 ± 1	16 ± 11
	86-95		3 ± 3
	96-05		(3)
All apartment buildings		22 ± 9	13 ± 5
Commercial buildings		11 ± 4	23 ± 9
All buildings		751 ± 159	36 ± 7

( ) Uncertain value.

Buildings with at least one example of moisture damage with the possibility to affect the indoor environment.

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Moisture status in Swedish Buildings, BETSI, 2009

(Building's Energy, Technical Status and Indoor Environment)

Type of building part	Category of year	Number of buildings (1000 th)	Share (%)
Attics	-75	387 ± 123	26 ± 8
	76-05	62 ± 28	10 ± 5
	Total	449 ± 127	21 ± 6
Foundations	-75	334 ± 79	22 ± 5
	76-05	62 ± 26	10 ± 4
	Total	396 ± 80	19 ± 4
Outer walls		60 ± 32	3 ± 2
Bathrooms			
	Damages **		2 ± 2
	Risk of damages		16 ± 5
All buildings		953 ± 160	

** Uncertain value.

Buildings with at least one example of moisture damage with the possibility to affect the indoor environment.

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Moisture status in Swedish Buildings, BETSI 2009

(Building's Energy, Technical Status and Indoor Environment)

- In total approximately 1/3 of the Swedish building stock have a moisture damage with mould growth or bad odour with the possibility to affect the indoor environment. Moisture and mould are most common in single family houses.
- Comparison with a similar investigation 17 years ago shows that moisture damage in Swedish buildings has increased.
- The cost to fix moisture damages in Swedish buildings is estimated to approximately 100 billion SEK (≈10,5 billion euro).

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Moisture status in municipal buildings

- NSB 2014
Anders Kumlin, M.Sc.¹, Ingrid Johansson, M.Sc.¹
- Dan Norbäck, Associate professor², Giu-Hong Cai, Ph.D.²
- ¹AK-konsult Indoor Air AB, Stockholm, Sweden
- ²Dept. Of Medical Science, Occupational and Environment Medicine, Uppsala University, Uppsala Sweden

We solve moisture- and environmental problems in buildings

En del av POLYGON Group

Methods

- Inventory regarding moisture status was performed in 316 municipal buildings in four different municipalities in the Stockholm area, mostly schools and day care centres.
- The inventory was an ocular inspection.
- Consultants performing the inventory were trained moisture consultants with long experience in investigating buildings with moisture problems.
- Total fungal DNA in dust from swab samples was analysed in day care centres in one of the four municipalities, 26 buildings and 103 rooms.
- Total fungal DNA is an indicator of mould contamination.

We solve moisture- and environmental problems in buildings

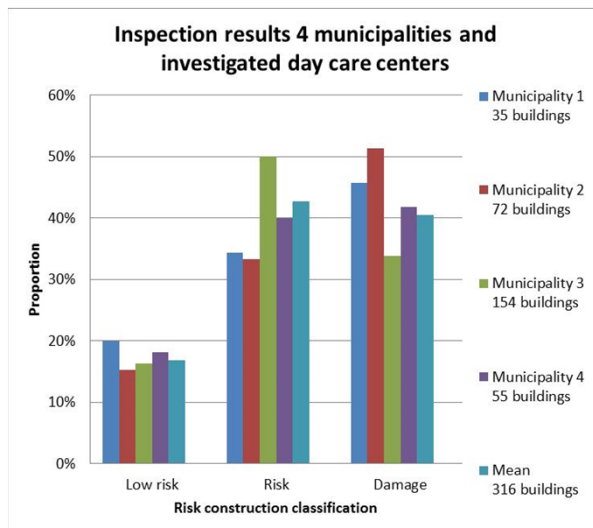
Methods

- The buildings were graded according to a three level scale; low risk (level 1), risk (level 2) and damage (level 3).
- The levels were defined as follows:
  - Low risk (level 1) means that no risk was associated with the building construction (a non-risk construction) and moreover no visible indoor mould, mould odour or visible moisture damage was observed.
  - Risk (level 2) means that a risk was associated with the building construction (a risk construction) but no visible indoor mould, mould odour or visible moisture damage was observed.
  - Damage (level 3) means that a risk was associated with the building construction (a risk construction) and moreover visible indoor mould, mould odour or visible moisture damage was observed.

We solve moisture- and environmental problems in buildings

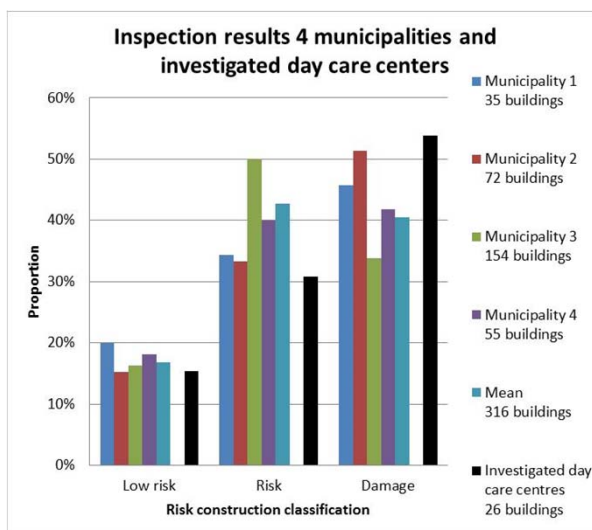
Risk construction classification

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Risk construction classification

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Results

Building characteristic		Total number of DNA in Swab samples		
		N	GM	P-value
Risk construction classification	Low risk	13	3,0*10 ⁶	< 0,05
	Risk	31	3,7*10 ⁶	
	Damage	59	4,9*10 ⁶	

- The GM of total fungal DNA was 2.1 times higher in rooms in buildings with linoleum floors as compared to PVC floors (p<0.05)
- The GM of total fungal DNA was 1.5 times higher in buildings with a rotating heat exchanger (p<0.05).
- The associations between fungal DNA levels and risk construction classification remained significant even after adjusting for type of floor and rotating heat exchanger.

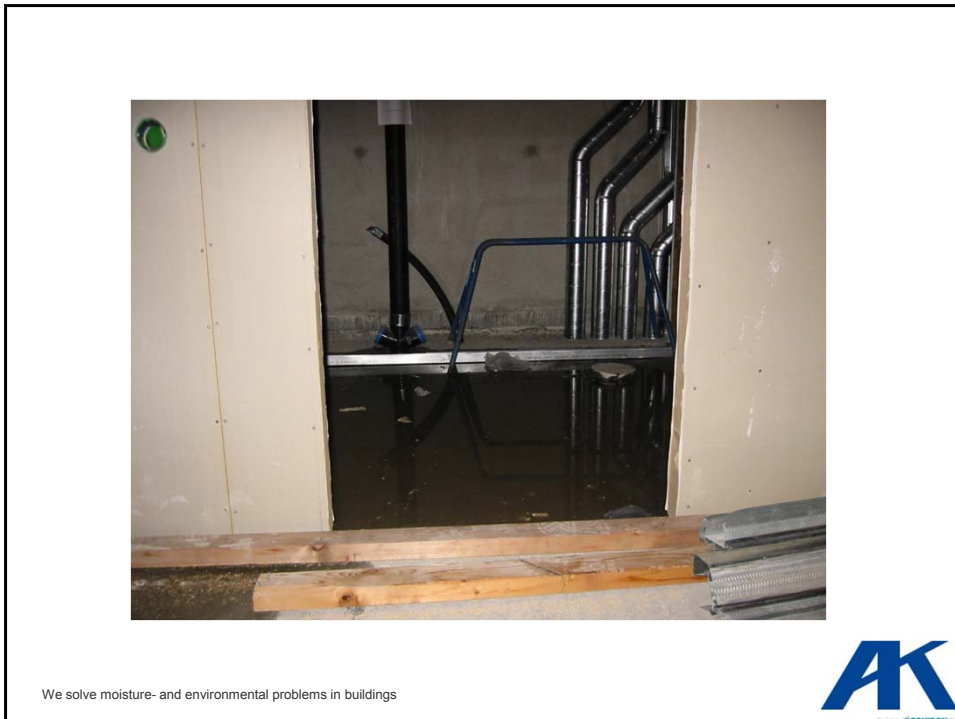
We solve moisture- and environmental problems in buildings

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Bakgrund

- AK-konsult får ett uppdrag att hantera fuktfrågor av Byggherren.

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Schaktgrop

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Stomresning

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Uppfinning 1. Vattenavledande VP-rör

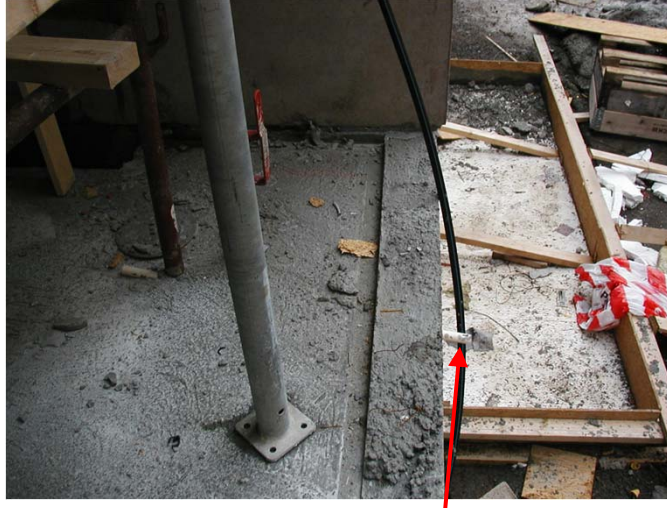

VP-rör gjuts in i ursparingar/försänkningar i betongvalvet

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Uppfinning 1. forts.

Eventuellt vatten evakueras utanför huset

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Uppfinning 2. Vattenavledande låda

Kärl med avvattningsslang under ursparing i översta betongbjälklaget

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Uppfinning 2. forts.

Taket prioriteras och byggs klart (vattentätt)

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Uppfinning 3. Platsbyggda utfackningselement byggs under "tak"

Rigg på hjul medför ett enkelt och smidigt byggande, inkluderat täckning och "framrullning"

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Mottagningskontroll av Träleverans

- 1:a 24 meters långtradaren fick vända med hela lasten.
- Varför då????
- Krav max 16% fuktkvot.
- Kontroll utförs av platschef alt. fuktsakkunnig. Ingår i egenkontrollen och dokumenteras.
- **Inga problem med att få torrt virke till arbetsplatsen.**

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Mottagningskontroll

BF9K
PRODUKTSTYRNING
KONTROLL (SÄKERHET)

Fuktmätning av levererat virke

1/1

Kvarteret: Vattenpasset 15	Upprättad av: Fredrik Westerberg	Upprättad: 2005-10-10				
Produktkrav/funktionskrav: Virke som anländer till bygget får inte avvika från godtagbart mätresultat.						
Godtagbart (mätresultat): Fuktkvot < 17 %	Tillåtna toleranser: Se mätresultat					
Plats för kontrollen: Vid leverans utav virke.						
Tidpunkt för kontrollen: Vid leverans.						
Metod för kontroll/provning: Stickprov på virkesleveransen.						
Kontroll/provningsmetod enligt:						
Utrustning: Elektrisk motståndsmätare typ Prolimeter Timbermaster						
Mätpunkt	Resultat	Datum	Signatur godkänt	Ev. avvikelserapport	Datum	Signatur åtgärdat
1	14,7	24/11	PW			
2	14,2	24/11	PW			
3	15,4	24/11	PW			
4	13,2	24/11	PW			
5	13,9	24/11	PW			
Avvikelse eller anmärkning:						

We solve moisture- and environmen

Uppfinning 4. Telfer för hissning av utfackningselement

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Resultat av smidigt byggand med utfackningselement.

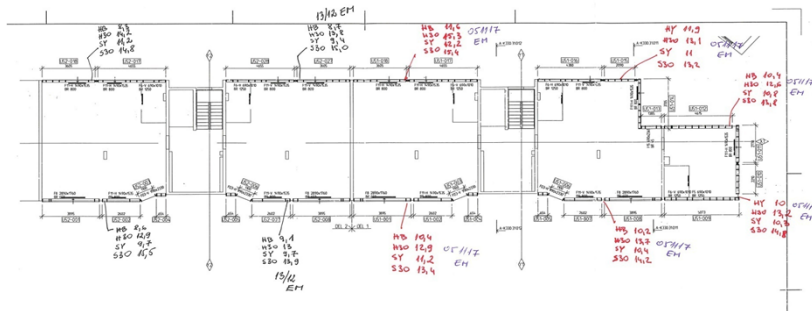

Täckningen överlappar varandra med ca 70 cm.

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Kontroll av monterade utfackningselement

- Kontroller utförs i hammarband och i syll
- Känsliga platser väljs.
- Kontroll utförs av platschef alt. fuktsakkunnig.
- Ingår i egenkontrollen och dokumenteras.

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Tätt hus = Torkning (värme)

Luftvärme
inkopplat på
fjärrvärmens.

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Inträngande horisontellt regn.

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Uppfuktade utfackningselement (2st)

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Utrustning för omhändertagande av "olycka" finns på byggarbetsplatsen

We solve moisture- and environmental problems in buildings

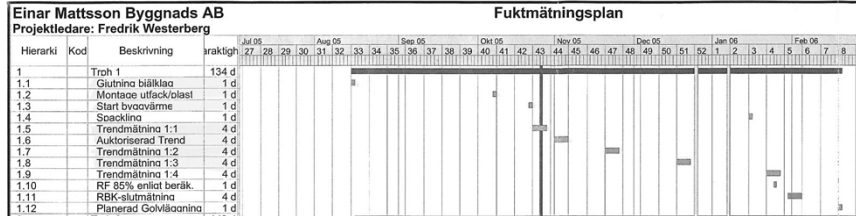
Akuta åtgärder

- Utfackningselementen torkas och följs upp med fuktkvotmätningar alt byts.
- Kontroll utförs av platschef alt. fuktsakkunnig. Ingår i egenkontrollen och dokumenteras.

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Strategi för uttorkningsförloppet

Efter RF beräknat = 85%
finns tre veckors "övrig
tid"

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Exempel på slutmätning

Slutmättningsprotokoll
enligt RBK.

Dry-IT AB
Box 5
140 21, Tullinge
Tel: 08-530 800 20
Fax: 08-530 800 26
mail@dry.it.se
www.dry.it.se

Fuktämningsprotokoll Nr: 9618

Objekt: Vattenspasset 15
Adress: Ringvägen
Bygghatt: Trapstegen 2
Uppdragsnamn: Einar Mattsson Byggnads AB
Box 17143
104 62 Stockholm
Fredrik Westerberg

Mätmetod: Beräkningsmodell i betongundersökning. Seriösa mätningar utfördes enligt RBK-mätning. RBK-mätning.

Instrument: X0820000

Utövning: Vaisala handstekt HM 41, Vaisala probe HMP 44.

Mät-punkt	Stop-plätt (diameter)	Gång nr	Mättid		Avläst RF	Avläst Temp (°C)	Kulörv RF (%)	Kulörv Temp (°C)	Kulörv fukt (%)	Kulörv fukt (°C)	Kulörv fukt (°C)	Slut-värde RF (%)	Effekt
			Start	Avslut									
1-0387	48	FTG 44	13:30	07:00	72,8	20,7	18,3	0,2	0,9	2,3	80,9	85,0	
2-0389	48	FTG 61	13:30	07:00	80,4	18,5	81,6	0,5	0,5	2,3	84,9	85,0	
3-0374	48	FTG 36	13:30	07:00	70,8	20,4	18,8	0,1	0,5	2,3	81,8	85,0	

Mätmetod	Metodnr	Mätmetod	Konstruktions	Nivå	RI (mm)	RI (cm)
1-0387	48	H.L. golv 087, betong, betong 08001, 040	Plattbäring (45 mm), Fågelutning (195 mm)	0,43	240	D
2-0389	48	H.L. golv 087, betong, betong 08001, 040	Plattbäring (45 mm), Fågelutning (195 mm)	0,43	240	D
3-0374	48	H.L. golv 087, betong, betong 08001, 040	Plattbäring (45 mm), Fågelutning (195 mm)	0,43	240	D

Reg. nr: 13716
1859 ser.: Robert Taal
Aut. nr.: 0058
Signatur: *Rt*

Beröring, datum: 2006-12-06
Mätning, datum: 2006-03-09
Avläsning, datum: 2006-03-09

RI: fuktprovning godkänd
RI: fuktprovning godkänd
RI: fuktprovning godkänd

RI: fuktprovning godkänd
RI: fuktprovning godkänd
RI: fuktprovning godkänd

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Vattenpasset 15

Framgångsfaktorer:

- Fuktfrågor lyftes redan i ett tidigt skede
- Engagemang från alla parter!
  - Inte minst från entreprenörens platschefer
- Innovativt tänkande

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Swedbank HQ

Construction Management-projekt
50 000m²

Framgångsfaktorer:

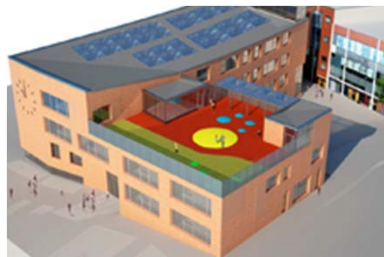
En fuktaktör från projektering till färdigställande.
Totalansvar fukt tillsammans med kompetent projektledningsföretag med bra styrning och detaljkunnande.

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Lugnets skola

Partneringprojekt, första skolan som uppfyllt kraven för miljöbyggnad guld i Stockholm 6600 m²

We solve moisture- and environmental problems in buildings

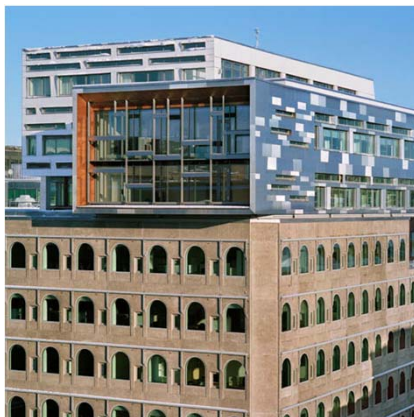
Framgångsfaktor:

Nära samarbete inom ramen för partneringprojektet.

Kv Loen

Om- och påbyggnad av 1970-talshus 35000 m²

We solve moisture- and environmental problems in buildings

Framgångsfaktorer:

Tidig inventering av risker och befintliga skador
Sveriges största väderskydd

Framtidens förskola

Serieproduktion av
platsanpassade förskolor
400-1500 m²

Framgångsfaktorer:

Kompetent byggherre
med låg tolerans för risker
Engagerad sakkunnig
genom hela processen

We solve moisture- and environmental problems in buildings

